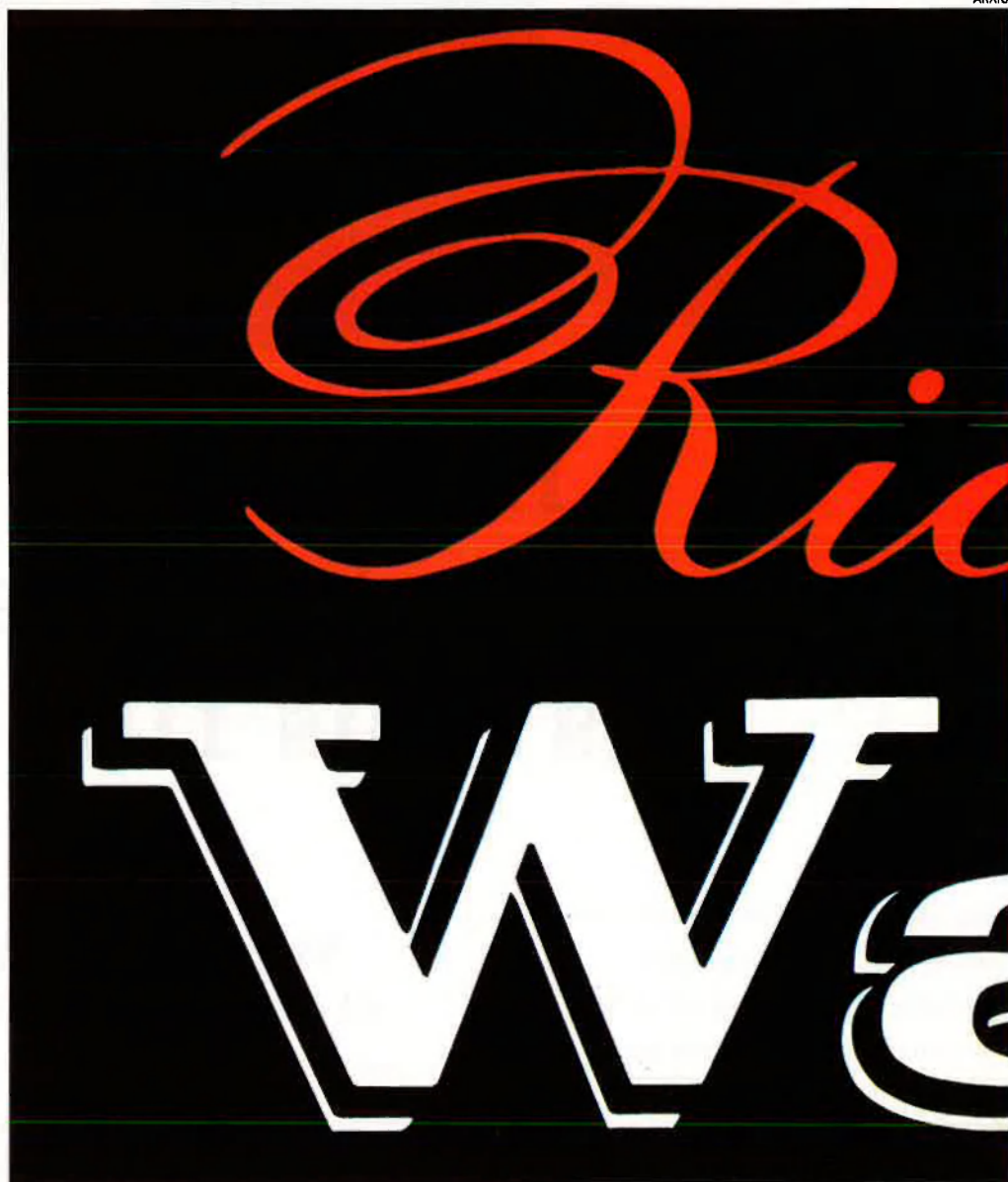

La vida per la lletra

L'arxiu Giralt Miracle, una aula dedicada a aquest creador a l'Escola d'Arts Plàstiques i Disseny Llotja i una exposició antològica a l'IVAM la primavera que ve són algunes de les iniciatives per a preservar i difondre l'obra gràfica d'aquest tipògraf català.

ARXIU

De vegades, la llei de la continuïtat generacional no sempre dona els resultats previstos. Els rètols amb especificació de descendència obeeixen a la voluntat familiar –i gremial– de no deixar morir allò que el pare va emprendre un dia amb tants esforços i estretors. En el cas dels Giralt-Miracle no és ben bé així. El taller-estudi de Ricard Giralt Miracle ha passat a millor vida, però el seu llegat, documents, llibres de consulta, proves d'impremta i alguns originals han quedat catalogats en un arxiu, l'Arxiu Giralt-Miracle, que conté "150 anys d'història de

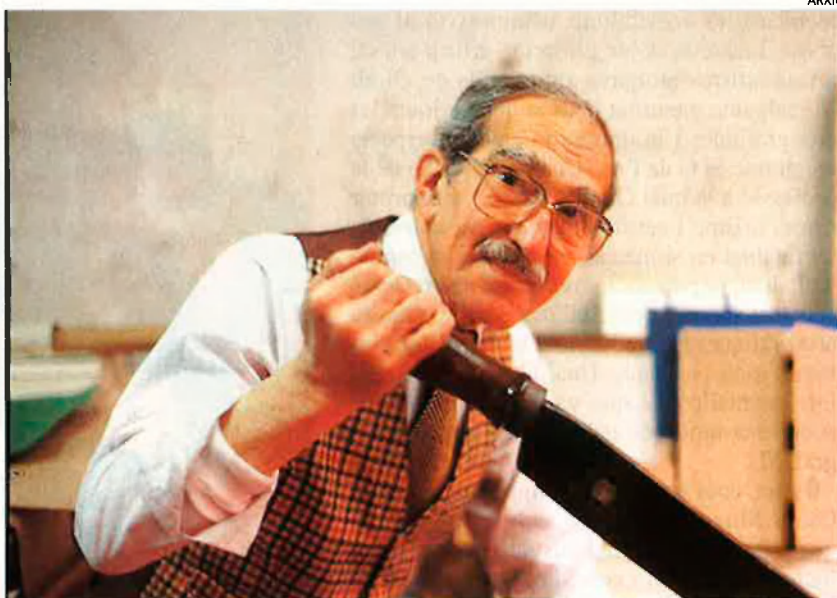
Ricard Giralt Miracle, creador i tipògraf. Va aconseguir reflectir intencions, matisos i voluntats en els seus alfabetos.

les arts gràfiques", segons comenta Daniel Giralt-Miracle, fill del gravador. L'Arxiu, que ha estat enllestit conjuntament entre els dos germans, Daniel i Pau, pretén no sols conservar la memòria del pare i de l'avi sinó servir com a aportació a la investigació històrica en l'àmbit de les arts gràfiques. De moment, però, no passa de ser una iniciativa privada sense portes al públic. "Tot i que ja hem rebut algunes propostes d'institucions, com ara la del Museu d'Arts Gràfiques de l'Ajuntament de Barcelona o la de l'Arxiu Nacional de Catalunya –confessa Daniel Giralt-Miracle–, entenc que

aquesta ha de ser una decisió de futur i la destinació final del llegat. Mentrestant, el tutelaré durant una dècada, perquè és la difusió que un fill pot donar." Igualment, l'Escola d'Arts Plàstiques i Disseny Llotja ha obert l'Aula Giralt Miracle, dedicada a l'estudi i difusió de la tipografia; i l'IVAM prepara una mostra antològica que s'inaugurarà a mitjan abril. "L'exposició se centrarà, essencialment, en els treballs tipogràfics i presentarà la influència dels constructivistes i el racionalisme, tot i que les arrels ideològiques emanen, en part, del noucentisme", declara Carles Pérez, comissari de la mostra junt amb Patricia Molins. I és que Ricard Giralt Miracle va saber jugar la doble carta de modernitat i tradició, tot conjugant harmoniosament les dues tendències. El racionalisme molt germànic de la Bauhaus compartia l'estudi amb detalls, figures i motius heretats del seu pare Francesc Giralt III, gravador també i litògraf. Unes composicions en què la fredor geomètrica d'un constructivisme d'avantguarda convivía amb els detalls recargolats i obsolets ja a la primera línia d'acció que, a banda de sorprendre, aportaven lirisme, subtilesa i un toc personal als seus treballs.

Gravador del futur. Ricard Giralt Miracle moria ara fa poc més d'un any amb la passió que l'havia abocat a l'activitat creativa de les arts gràfiques i la tipografia. Un dissabte d'octubre del 1994, a mitjan vesprada, els 84 anys el sorprenien davant la taula de treball de Filograf mentre forçava la sempre inquieta màquina de la modernitat amb uns treballs que no entenien d'avenços informàtics. "Trobava interessants les noves tècniques, però preferia treballar amb els mètodes artesanals que havia utilitzat tota la vida", afirma el seu fill Daniel. De fet, ell mateix va confessar en una ocasió: "He après més dels dibuixants que de les màquines". Aquest va ser Ricard Giralt Miracle, l'home que ingressava als catorze anys en l'univers de les arts gràfiques per les portes dels tallers de Seix i Barral per a revelar al llarg de 70 anys els secrets d'una professió a la qual atorgaria, en molts dels seus treballs, un sentit artístic.

De fet, el seu cas reproduïx la dicotomia artista/artesà en la qual el treball i la passió artística conflueixen en una mateixa activitat. La trajectòria de Giralt Miracle resulta fàcilment identificable amb la de Juli González i el seu procés d'alliberament artístic. Mentre que l'un fou mestre de la soldadura i pare de l'escultura moderna, i va aconseguir, instigat per Picasso, desenvolupar sense complexos —això és un

Dalt, Ricard Giralt Miracle a Filograf. Una vida dedicada exclusivament a l'obra gràfica. Baix, el Filograf actual. A partir d'ara, els espais del taller quedaran reciclats en Arxiu Giralt Miracle, que aplega obres, documents i bibliografia de Ricard, del seu pare i del seu fill Daniel. En definitiva, 150 anys d'història.

dir— el potencial artístic encara latent, Giralt Miracle descobria pam a pam les arts gràfiques, tot posant al servei de la creativitat l'ofici que el va ocupar al llarg de la vida, i, en especial, quan el 1947, deixava Seix i Barral per a instal·lar-se pel seu compte. Més encara: en una mateixa persona se sintetitzava l'excel·lent divisió del treball de què gaudia el sector de les arts gràfiques. Inventor, dibuixant, gravador, litògraf o estampador, tots els perfils se soldaven en una mateixa figura, que era la de l'artesà, però també —i prèviament— la del creador. Fet que, d'altra banda, evitava, en tots els passos del procés creatiu, qualsevol mala interpretació en la voluntat primera de l'obra. El treball no patia cap desgast durant el procés ni del sentit ni de la intensitat; i, igualment, el creador coneixia, d'entrada, els elements, la

RICARD CUGAT

tècnica i les possibilitats d'impressió al seu abast. I aquesta doble direcció —artista-artesà; artesà-artista— atorgava als treballs de Giralt Miracle una intensitat notòria que enriquia les arts gràfiques i la tipografia amb el respecte afegit que es té de l'art. Una dignificació de la professió a la qual Giralt Miracle va imprimir ritme, lirisme i sensibilitat i que va convertir en finalitat en si mateix, en poètica, al capdavant, de la impressió, tot realitzant una reflexió constant sobre les possibilitats creatives de les arts gràfiques i la traducció d'unes pulsions internes molt personals. Una dignificació sovint intel·lectualitzable que va acabar retolant-se sobre una molt poc habitual raó social: Filograf, SL.

De fet, com aquell qui estima el pensament, Giralt Miracle ho va fer amb les arts gràfiques; i el 1947, en una postguerra més involucionista que altra cosa, la seua carrera professional en solitari s'iniciava primer al carrer de Sant Eusebi i més tard a l'avinguda del Príncep d'Astúries. Filograf, com va batejar el seu taller-estudi, obeïa a la seua etimologia. Un espai, s'entén, on la professió es mereix un neologisme d'arrels cultes que, fins aquell moment, poc tenien a veure amb els engranatges d'una maquinària industrial. "No volia donar-li el meu nom", confessava el mateix Ricard Giralt Miracle en una entrevista l'any 1982. "He de confessar que no em considerava impressor, sinó un artista" Automàticament, la quotidianitat no tardava a alternar amb unes arts i uns artistes que fitxaven com a clients assidus de la casa: Miró, Josep Vicenç Foix o Zóbel, entre d'altres, confiaven a Filograf la reproducció de les seues obres.

I l'entrada d'aires nous en l'avantguarda catalana, allà cap als cinquanta, reclamava la tipografia i l'enginy compositiu de Giralt Mira-

Dalt, Daniel Giralt-Miracle amb el cartell de la mostra del grup R 'Industria y Arquitectura'. Una exposició que, segons Oriol Bohigas, va marcar l'inici del disseny industrial a Catalunya. Baix, el fruit artístic d'una professió. El fill presenta un dels plects d'artista del seu pare.

cle, en alguns quaderns de la revista *Dau al Set*, cau de l'art nou i al voltant de la qual s'aplegaven Tàpies, Ponç, Cuixart o Tharrats, unes rúbriques que destil·laven a Catalunya l'oferta del panorama internacional. Igualment, el disseny industrial debutava a Barcelona, a les Galeries Laietanes entre el març i l'abril del 54, amb una exposició, *Industria y arquitectura*, que es mereixia un cartell de caire neoplasticista molt mondrianià. La mostra estava organitzada pel Grup R (de renovació o de reintegració), l'equip d'arquitectes del qual formava part el mateix Bohigas, i que també gaudia del disseny de Giralt Mira-

cle en el seu logotip. Una ocasió en què es donaven cita el racionalisme arquitectònic dels R i un racionalisme de caràcter tipogràfic que Giralt Miracle havia descobert de la mà de Josep Lluís Sert i el GATCPAC en un curs sobre les noves formulacions estètiques, celebrat el 1936 a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, en el qual la teoria i les propostes estètiques de la Bauhaus cobraven un notable protagonisme. Molt encertadament, Alexandre Cirici, en el marc de l'homenatge que li va retre el 1982 la Fundació Miró per a celebrar els seus 50 anys d'activitat creativa, qualifica Giralt Miracle de ser "el primer de la nova avantguarda, a la fosca postguerra".

Calidoscòpica personalitat. Com els calidoscopis que el mateix Giralt Miracle produïa, allà cap als anys 60, a partir de la repetició circular i geomètrica de motius (molts heretats del seu pare Francesc Giralt III), la seua personalitat s'estenia entre l'art i les tasques d'impressió. Gravador, però també editor, dibuixant, tipògraf i, ocasionalment poeta, Giralt Miracle feia confluïr sobre la taula de treball el plomí, la tinta xinesa, la sorpresa, la ironia, la subtilesa, o el cartellisme dels anys trenta i certa inspiració surrealista.

Tampoc no s'estigué de dedicar-se a l'interiorisme, tot just acabada una Guerra Civil que transcorregué, en el seu cas, entre Loporzano (Osca) i els Monegres. Fou, tot cal dir-ho, una decidida experiència quan encara freqüentava

els tallers de Seix i Barral. S'adheria, el 1940, al Foment de les Arts Decoratives (FAD), amb el qual, a partir d'aquell moment, mantingué contacte i distància al llarg de la seua carrera. Per contra, sí que va intentar, de manera més seriosa, llançar un negoci editorial, malgrat que posteriorment va reconèixer que poc sabia de vendre. Inventava, temptat per l'aventura, les Producciones Editoriales del Noreste en un 1953 en què tot semblava emergir de les cendres d'un obscurantisme franquista: *Dau al Set* importava les formulacions entre surrealistes i informalistes, el Grup R, defensava un racionalisme com a higiene de vida, i l'ADI-FAD oferia propostes similars en el terreny del disseny. Negoci? Ell mateix –i el breu destí de l'editorial bé que ho confirma–. Una editorial amb títols de col·leccions mitològics que captaven poc l'interès comercial i la demanda pública: *La Sirena* o *Los libros del Unicornio* posaven a l'abast papers de Sebastià Gasch o Tharrats amb el vist-i-plau de Juan Eduardo Cirlot. Massa erudició en un precari mercat del llibre català. PEN, davant d'aquest cul-de-sac, només tenia una solució: tancar i liquidar els fons.

Tot i això, Giralt Miracle deixava impresa, una dècada després, la seua concepció editorial ideal en unes *plaquettes* –edicions de format reduït i tirada limitada– que Giralt Miracle enviava religiosament a amics i clients per a felicitar el Nadal o anunciar l'arribada de les vacances estivals.

En aquests productes de bibliofília combinava el virtuosisme gràfic i tipogràfic amb fragments literaris i una experimentació poètica pròpia, i també responien a una doble funció: d'una banda, donar peu a la lliure creació fent de les *plaquettes* un producte esteticista i notablement visualista, i d'altra banda, publicitar el taller que li assegurava el pa de cada dia.

Els contactes amb el món editorial es prolongaven, independentment de l'experiència fallida de les PEN, en el disseny de sobrecobertes per a Destino, Omega, Janés o Gili, entre d'altres. O en el projecte de capçalera que EL TEMPS li encomanava el 1983, en una reunió a Filograf entre l'aleshores director del mitjà Francesc Pérez i Moragón, Eliseu Climent i el grafista català.

Però part de la subsistència familiar passava per la impressió de cartells i el disseny de menús de refinada gastronomia per a encontres selectes. Unes vetllades que exigien la sòlida formació tècnica i l'exquisitesa de la mà del gravador. "Tots aquests menús ens van donar de menjar durant molts anys", recorda Daniel Giralt Miracle.

Els calidoscòpis. Unes figures geomètriques en què Ricard Giralt Miracle va posar a prova les possibilitats artístiques de les arts gràfiques.

Alfabet del tipògraf. Part de la seua obra va passar per la investigació i el treball tipogràfic com a mitjà expressiu i didàctic.

Una existència de la A a la Z. Potser un dels camps que li han valgut gran part del reconeixement ha estat el de la investigació tipogràfica en una sèrie d'alfabets que Giralt Miracle va començar a crear a partir de la dècada dels 60. Entesa com l'exteriorització de les pulsions, tensions, intencions o voluntats estètiques particulars, aquesta labor tipogràfica era fruit d'un treball cal·ligràfic previ que li permetia copsar l'espontaneïtat del moviment en l'escriptura i la immediatesa del gest. Per aconseguir-ho, Giralt Miracle s'immergia en exercicis d'escriptura, diguem-ne automàtica, o en les paraules en llibertat que tant van captivar els primers surrealistes i part del Dadà, i on la improvisació deixava lliure pas a la bellesa del moviment; a una plasticitat poc estudiada i gens reflexiva. Aquesta energia humana que escapa a la raó i als dogmes d'una cal·ligrafia ortodoxa i massa escolaritzada es traduïa en la fredor d'un racionalisme eminentment ortogonal. "Tant se val Tant se val que risquis com que rasquis tant tant SSSS S i aconseguís trobar un tipus de lletra ben bonica, manuscrita seria una gran cosa (...)". Sí, aquestes paraules parien sistemes de lletres com el Biblos, l'Helios o el Gaudí, dissenyat el 1962 i que li va valdre el Delta d'Or d'ADI-FAD; o les ondulacions cal·ligràfiques del Maryland que evocuen un passat britanitzant i un punt excels. Un univers de la lletra amb caràcter i entitat propis que el mateix Giralt Miracle va elevar a "ikebana occidental", una estilització teòrica molt nipona de la nostra societat a través de la tipografia. Tot això i molt més li atorgava, el 1990, el Premi Nacional de Disseny Gràfic –el cartell del qual va ser dissenyat, és clar, pel mateix Giralt Miracle– com a reconeixement a la seua tasca i a la infatigable figura àvida d'avantguardisme de qui, com va confessar el seu fill, "la modernitat el va engrescar fins a l'últim moment". **Eliseu T. Climent**

RICARD CUGAT

